

Fehér Anikó:

Dr. Kiss Kálmán emléktáblájának avatására

Régi adósságát törleszti most a KÓTA, a Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége - azzal, hogy egykori, első elnöke emlékére, tiszteletére emléktáblát avat, annak a háznak a falán, ahol több évtizeden át, egészen haláláig élt, családjával együtt.

Dr. Kiss Kálmán klasszika-filológus – ezt Kodály mondta róla - azaz magyar – latin szakos tanár, aki hosszú időn keresztül a Magyar Rádió elnökhelyettese is volt, 1925. november 6-án született Berettyóújfalun. Édesapja lakatos volt egy debreceni gyárban. Ketten voltak testvérek, nővére szintén tanári végzettséget szerzett. Gimnáziumba a debreceni Piaristákhoz járt, amire így emlékezik: *„Osztályfőnökünk amikor csak lehetett – pl. osztályfőnöki órákon – elkezdett népdalokat tanítani. Aztán megdöbbenett a Magyar cserkész c. havilap egyik száma is, amelyik beharangozta a „101 magyar népdal” c. kiadványt, lelkesült szavakkal. Így folyt az osztályfőnöki órák többsége, és ezt egészítette ki a 171. Erdősi Imre cserkészcsapat őrszerveinek tevékenysége: vállaltuk, hogy hetenként megtanulnak egy-egy magyar népdalt.”* A népdalok és a kóruszene iránti mérhetetlen szeretet élete végéig vele volt és nagyon fontos pontja volt életének. Diplomáját a Tisza István Tudományegyetemen szerezte 1947-ben.

A budapesti Tessedik Sámuel Agrárkollégium nevelőtanára lesz – állásínség volt - majd amikor az intézmény egyesült a NÉKOSZ-szal, a Móricz Zsigmond kollégiumban folytatja ezt a munkát. 1948-ban a debreceni pedagógiai főiskola Földes Ferenc kollégiumának élére állítják. 1949-ben az egri Főiskola tanára lesz. Felgyorsultak az események, hamarosan a főiskola igazgatóhelyettese lesz. Itt ismerkedett meg szeretett feleségével, aki magyar-ének szakon végzett a

főiskolán és akivel életét megosztotta. Két leányuk született, akik mindketten meg voltak fertőzve a kultúra szeretetével.

1955-ben a Magyar Rádióba hívják, ahol az irodalmi osztály vezetője lesz, majd a műsorszerkesztőség vezetője. 1959-től nyugdíjba vonulásáig, 1986-ig elnökhelyettes volt.

Kiss Kálmán a Liszt Ferenc Társaság elnöke is volt. Kötelességének tekintette az akkor 100 éves Zeneművészeti Főiskola 1975-ben tervezett ünnepségeivel kapcsolatos előkészítő, szervező, propaganda feladatok támogatását. Mindezt Szabolcsi Bence, Kovács Dénes, Ujfalussy József, Ferencsik János, Nádasy Kálmán, Fischer Annie és mások társaságában tette.

A KÓTA 1970-ben alakult meg Kórusok Országos Tanácsa néven, első elnöke Dr. Kiss Kálmán, a Magyar Rádió elnökhelyettese lett. A szervezetben a szakma legkiválóbb képviselői vállaltak fontos szerepet: Bárdos Lajos, Forrai Miklós, Gulyás György, Tillai Aurél, Vásárhelyi Zoltán és mások.

Ez a szervezet a magyar éneklő és muzsikáló közösségek, azaz kórusok, zenekarok és népdalkörök szövetsége, amely eszerint segíti, támogatja ezeket az amatőr együtteseket a minél korszerűbb, ugyanakkor hagyományhű művészeti munkában.

Fontos szót ejteni Kiss Kálmánnak Kodály Zoltánnal való kapcsolatáról. Őt idézem: *„1940 nyara volt. Cserkész tábor Balatonakaliban. Őrsvezetőként nálam három évvel fiatalabb gyerekeket bíztak rám. Közkezen forgott az „Éneklő ABC”. Már régen zeneimádó voltam (lehet, hogy azért, mert annak idején botfűlűnek nyilvánítottak), volt egy furulyám, azon próbáltam elfogadható hangokat kifűjni – hol sikerült, hol nem. No, az említett kiadványban találok két dallammal, amelyek a sírig el fognak kíséreni: egyik a IX. szimfónia örömdája volt, a másik a Psalmus kezdő korálja: „Mikoron Dávid...” Egyik, zeneileg nálam jóval képzetesebb társam segítségével – meg a furulyával – megtanultam mind a kettőt, és alig*

vártam, hogy egyszer meghallgathassam őket. (Erre várnom kellett még évekig, de a lelki kapcsolat, a vágyakozó-vonzódás közben is megmaradt.)

Aztán ugyanebben az évben, születésnapomra, Édesanyámtól megkaptam a Demény-Heszlényi-féle hangversenykalauzt. (Később sokan becsmérelték, de nekem ma is szent ez a könyv.) Ebben olvastam először – Kodály átigazításában – a Psalmus Hungaricus szövegét. A bevezető korál után megismertem az 55. zsoltárt.”

Kiss Kálmánnak rádiós szakemberként és magánemberként is fontos volt a helyes magyar kiejtés. Kodály ezirányú gondolataival mélységesen egyetértett. Ismét Őt idézem: *„Első, igazán személyes találkozásunk Kodállyal 1964. augusztusában volt. Ezekben a napokban ülésezett Budapesten a Nemzetközi Népzenei Tanács, és – én fogadtam az ülés résztvevőit. Mint házigazda, üdvözöltem mindenkit, de mikor Kodály jött, nem volt alkalmam egy szót sem szólani, mert ő – engem mellbebökve – ezt mondta: „Ha valaki el tudta intézni, hogy a görög neveket helyesen mondják a rádióban, intézze el, hogy a null-null helyett mondják azt, hogy nulla-nulla.” Erre én őszintén megmondtam, hogy ezt nem tudom megcsinálni. (Néhány évre rá, egy Egri Anyanyelvi konferencián, aztán meg is kaptam a magamét: „Könnyebb a Dunát Bajához eltéríteni, mint a magyar rádiót magyar beszédre rászoktatni.” Tegyük hozzá, minden tiszteletünk mellett: az Etimológiai Szótár szerint a Kodály által kárhóztatott „null-null” éppen úgy német közvetítéssel került hozzánk, mint a „nulla-nulla”. Ha már vissza akarunk menni a latin eredetihez, azt kellene mondanunk: „nullum-nullum”.)”*

Kodály többször írt neki levelet nemcsak a nulla-nulla ügyben, de az opus – numero zenei jelzések magyarítása érdekében is. És folyamatosan kérte a rádióban beszélők magyarságának javítására.

Kiss Kálmán vezette be az ún. mikrofon bizottságot, amely meghallgatta a kezdő riporterek, műsorvezetők hangját és a megfelelő szakemberhez irányította őket, akiktől megtanulhattak helyesen beszélni: Sokat köszönhetünk neki. Mégegy idézet tőle:

„Kodály halála napján a Psalmus Hungaricus-t közvetítettük. 1982-ben, a Kodály centenárium alkalmából, én is megkaptam az emlékplakettet, amely mindenekelőtt munkatársaimnak járt volna. Nevemet hallván a mellettem ülő Bárdos Lajos megjegyezte: „Méltó és igazságos...” Ő a latin liturgia szerinti miseszöveg Praefatio-jára utalt – én pedig ma is azt vallom: csak azt tettem, amit munkatársaimmal magunk és a magyarság érdekében kötelességünk volt megtenni.”

Si momentum requiris, circumspice – Ha jellemezni kívánod az embert nézd meg a környezetét. Kiss Kálmán több ezer könyv és hanglemez között élt, szerető családtagjai körében. Munkássága maradandó, a mi szakmai életünket is meghatározza. Emlékezzünk rá, ne feledjük tanítását!